

גמרא בבא בתרא (ב, א) - מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור

רב דניאל שטיין

א. חידושי המאירי (שם) - זה שאומרים לו גדור יש מפרשים בו לבעל הכרם אבל לא לבעל הזרעים ולא מפני שהגפנים יאסרו את הזרעים ולא הזרעים את הגפנים ששניהם נאסרים אלא מפני שהגפנים משתרשים ומגדלים נופים והולכים אצל הזרעים והן הם הגורמות עיקר האסור וכו' ויש שפירש הטעם מפני שסתם שדות לזריעה הם עומדים והנוטע הוא המשנה ויש מפרשים שלשניהם אומרים לגדור ועל המסרב הוא אומר שחייב באחריותו.

ב. תוס' רי"ד (ד"ה השותפין) - רבי יצחק זצוק"ל מה שאנו מחייבין בעל הכרם לגדור יותר מבעל התבואה משום דהאיסור בא מחמת גפנים ולא מחמת זרעים שהגפנים יונקים למרחוק יותר מן הזרעים ואפי' למ"ד על הניזק להרחיק א"ע דילמא בכה"ג מודה דעל המזיק להרחיק א"ע דכמו גיריה דידיה דמי דכשנפרצה מתחיל להזיק שבכל שעה גדל באיסור וכמאן דעביד בידים דמי למאן דדיין אצלו דגרמי כדמוכח בהגוזל עצים. ואינו נ"ל כלל מה שאמר דאין זה גיריה שהנזק מאליו יבא ולא מבעיא לר' יוסי אלא אפי' לרבנן דאמרי על המזיק להרחיק א"ע היה מן הדין למצע ארבע אמות שביניהן או לבנות הגדר ששניהן מזיקין זה את זה ושניהן נאסרין. אלא טעמא דמילתא הוא כדכתבית במה"ק שאין רשאי אדם לסמוך את גפניו או אילנותיו עד המצר אא"כ הרחיק ד' אמות. או שיעשה גדר ולא משום טעמא דכלאים דהא בשאר אילנות ליכא כלאים אלא טעמא דמילתא הוי משום עבודת הכרם שלא יכניס מחרישתו בשדה חבריו כדפרישית התם.

ג. חידושי הרמב"ן (שם) - אע"ג דקי"ל כר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק את עצמו כיון שיש איסור בדבר מחמת הכלאים שהערבוב מבטל את השורה מחייבין אותו לגדור שהוא המקיים כלאים בכרם שבא לתחומין של חבריו ואין חבריו נכנס בתחומו.

ג. חידושי רבי נחום (אות טז, אות יח) - והנראה בזה הוא דהנה ז"פ שהזכות לתבוע מהמזיק שירחיק את עצמו שייכא רק בגונא שלניזק מותר להשתמש בתוך שלו, אבל בגונא שאסור לניזק להשתמש בשלו ל"ל זכות תביעת הרחקה מהאחר דבכה"ג כו"ע מודו שעל הניזק להרחיק א"ע. ולפי"ז נראה דהגם שלד' התוס' היזק הכלאים נעשה ע"י שניהם בשוה, מ"מ לאחר דמחייבי לבעל הכרם לסלק את גפניו מכח היזק המחרישה שוב הדר דינא דגם לענין כלאים איהו לחודיה חשיב כמזיק וגם חיוב הרחקה הכלאים מוטל עליו לבדו, דכיון שלבעל הכרם אסור להעמיד את גפניו (מכח היזק המחרישה) א"כ ל"ל זכות לתבוע מבעל התבואה שלא יזיקנו בכלאים, ומאידך בעל התבואה אית ליה זכות לתבוע שלא יאסור את תבואתו וירחיק את היזק הכלאים, ונמצא שגם לענין היזק הכלאים כל חיוב ההרחקה מוטל על בעל הכרם ודו"ק וכו'. ולפי"ז נראה שזוהי ג"כ כונת הרמב"ן, דכיון שבעל הגפנים אסור לו להעמיד את גפניו מחמת איסור מקיים כלאים שוב איכא תביעת נזיקין על עצם הפסד התבואה אע"ג שהיזק זה ל"ה גירי דיליה, דכל היכא שאסור למזיק להשתמש בתוך שלו ל"ש הסברא "שזה משתמש בתוך שלו" ובכה"ג מודה ר"י שעל המזיק להרחיק את עצמו, והגם שכל איסורו של בעל הכרם להמצא בצד התבואה הוא רק מכח איסור כלפי שמיא מ"מ סו"ס אסור לו לקיים את גפניו ול"ש הסברא "שזה משתמש בתוך שלו" ודו"ק. 16.

ד. ספר קהלות יעקב (סימן ג) - וכיון שכל אחד ואחד בהשתמשותו בשלו הוא מפריע להשתמשות חבריו והוא ליה כל אחד מזיק וניזק מאי חזית לחייב את בעל הגפנים להרחיק ולא את בעל הזרעים ומשום הכי קם דינא דכל אחד ואחד רשאי לעשות בשלו וזהו טעמא דרבי יוסי דעל הניזק להרחיק עצמו. ולכן כל זה שייך במקום שעל כל פנים אין על המזיק חיוב לגדור משום טעם אחר, אזי שפיר מתחייב נמי על מה שמזיק בלא גירי דיליה דכאן לא שייך להשיב דאם אתה מחייב לבעל גפנים להמנע מלהשתמש בשלו הרי נהפך הוא לניזק דהא באמת חייב בלאו הכי בעל הגפנים להרחיק או לגדור מטעם עבודת הגפן אי נמי מטעם מקיים כלאים, ואי אפשר לטעון לבעל זרעים שאם אתה מזיקני להרחיק בשביל זרעים שלך נהפכתי לניזק על ידך ומאי חזית, דהא על כרחך מחויב הוא להרחיק מפאת עבודת הגפן או איסורא דמקיים כלאים ולכן הדר דינא דגם בלאו גיריה דיליה חייב על כל פנים מדין מזיק. וכל זה במה שמזיקו אבל להתחייב במה שעל ידי מניעת הגדר הזיקו אחרים כגון גנבי לא שמענו כלל.

ה. יד רמ"ה (שם) - ושמע מינה דמאן דהוה מחייב למיגדר בינו ובין חבריו ולא גדר ואתו גנבי וגנבו ליה מידי דרך הגדר חייב לשלומי ליה וכן כל מאן דגרם לאפסודא ממונא דחבריה כי האי גוונא ואע"ג דלא קא עביד מעשה והוא דמתרו ביה מעיקרא.

ו. טור (סימן קנז) - וכתב הרמ"ה ז"ל מאן דמתחייב למגדר בינו ובין חבריו ולא גדר ואתו גנבי וגנבי ליה מידי דרך הגדר חייב לשלומי ליה. וכן כל הגורם לאפסודי ממונא דחבריה כי האי גוונא אע"ג דלא עביד מעשה והוא דאתרו ביה מעיקרא ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דאפילו פורץ גדר בפני בהמת חבריו בידים פטור מדיני אדם על הבהמה.

ז. גמרא בבא קמא (נה, ב) - תניא, אמר ר' יהושע ארבעה דברים, העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבריו, והכופף קמתו של חבריו בפני הדליקה, והשוכר עדי שקר להעיד, והיודע עדות לחבריו ואינו מעיד לו.

ח. ספר קהלות יעקב (שם) - ובשיטת הרמ"ה נראה דסובר דענין על הניזק להרחיק את עצמו הוא משום דכה"ג שכל אחד עושה בתוך שלו ואינו עושה בשל חבירו שום פעולה לא מחשב מזיק כלל דלא חייבה תורה מזיק אלא היכא שהוא או ממנו קעבדי מעשה בממון חבירו, ומשום הוא דפטור לרבי יוסי בדלא גירי דיליה, ואם כן היכא דמחוייב לגדור מטעם אחרינא חייב נמי אפסידא דזרעים זהו רק מטעם שההיזק בא על ידי הימנעות עשיית מחיצה המוטלת עליו שמשום הכי חייב על כל הזיקות המסתעפים מחמת חסרון הגדר וכו' ומוכח שפיר לחייבו נמי אפסידא דגנבי.

ט. בית הלוי (בראשית לד, ז) - "כי נבלה עשה בישראל וגו' וכן לא יעשה וגו' - בודאי דשכמ לא ידע כלל ולא הגיע להכיר גודל מעלתו של יעקב עד כמה מגיע, ואם כי בודאי היה יודע שחשוב הוא למאד וכמו שאמר הפסוק כי חפץ הוא בבת יעקב דמרמז שחפץ ביחוסו של יעקב, אמנם ודאי דעיקר מעלתו של יעקב לא השיג, ואם גם אנחנו בני ישראל אין אתנו יודע עד מה לידע בחינתו ומדרגתו ואף כי גס השכל כשכמ שלא ידע, וא"כ הוא בעצמו לא ידע כמה גדלה הנבלה שעשה בזה וא"כ לכאורה יאמר האומר אשר ע"פ שורת הדין לא יגיע לו עונש גדול כיון דלא ידע כמה הרע במעשיו. רק זהו אם נניח אשר בתו של אדם פשוט יש לו רשות לשכמ לטמא אותה בע"כ וא"כ בעצם המעשה לפי הבנתו אין בו חטא וכל החטא הוא מה שהיא בת יעקב היה לו ההתנצלות שלא ידע מעלתו של יעקב ונחשב כשוגג גמור, אבל כיון דגם בת אדם פשוט אסור לו לטמא אדם משום גדר או משום דהיה בעל כרחה וכל המעשה הוא בעצמו עון אשר חטא בה ממילא מגיע לו העונש כפי ערך הנבלה אשר עשה דזה לא נקרא שוגג דמה לו להכנס לרשות שאינו שלו וכו' וזהו שאמר הכתוב כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה, פירוש דגם לבת של אדם פשוט לא יעשה כן וכוונתו היה לעול וע"כ מגיע לו התשלום כפי ערך הנבלה אשר עשה.